

Makt

Inom samhällsvetenskaperna brukar man se makt antingen som en *handling*, att någon utövar makt över någon/något annat, eller som en *förmåga*, att någon besitter vissa maktresurser. Exempel på maktresurser är vålds- och tvångsmedel och ekonomisk kontroll, men också kunskap och symboliska belöningar och bestraffningar, till exempel beröm eller kritik.

Makt finns överallt

I globaliseringsdiskussionerna är maktbegreppet centralt. Den debatten förs främst på engelska. Det är viktigt att se att det engelska ordet *power* (det gäller även franskans *puouvoir*) har ett vidare betydelsefält än det svenska makt. *Power* betyder också förmåga. Denna bredare betydelse har tagits som utgångspunkt för en utvidgad analys av hur alla samhällets aspekter och alla mänskliga möten påverkas av makt. Den franske teoretikern och idéhistorikern Michel Foucault har i en rad böcker beskrivit hur den disciplinerande makten under den moderna epoken alltmer internaliserats i medborgarna. Uppfostran, utbildning, militärtjänst, media, tekniska system och välfärdsinrättningar bidrar alla till att få människor att respektera och bli beroende av makten. Vi klarar oss inte längre själva, utan är beroende av experter och offentliga system. Makt är inte något som bara utgår från statens centrum, den finns överallt.

Vem har makt?

Men om makten finns överallt, finns det då någon som har kontroll över maktutövningen? Tidvis har perspektivet lett till en övertro på ett odefinierat centrums möjligheter att styra hela samhällen. Om makten finns överallt är den också beroende av allas medverkan.

Insikten om att makt inte är något som bara utövas av polis, militär, skola och andra i traditionella statliga eller kommunala maktinstitutioner har lett till alternativa syner på politisk påverkan. Politisk påverkan behöver inte nödvändigtvis äga rum i parlament. Varje litet individuellt beslut som utmanar maktrelationerna förändrar dem.

Makt och universalism

Betoningen av att makt finns överallt leder också till en betoning av att vi alltid måste förstå varje situation utifrån sina egna specifika förutsättningar. I den moderna samhällsvetenskapen och etiken fanns en strävan mot generella förklaringar och handlingsmodeller. Utifrån ett maktanalytiskt perspektiv kan frågan om en handling är rätt eller fel inte besvaras utan att man först analyserat maktrelationerna mellan de inblandade. Att sparka uppåt är en helt annan

sak än att sparka nedåt. Etik såväl som politisk strategi blir därmed inte kopplat till universella principer. Det som är rätt för andra, på andra platser, är kanske inte rätt här. Det beror på maktfördelningen i det givna tillfället.